

Дзітмарытчыні Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯУЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

КНІГА — ГЭТА СКАРБ

Кожная кніга мае свой лёс. Адны кнігі, як толькі яны з'яўляюцца ў магазіне, апазую раскупляюцца. Прайдзе дзень-другі — гэтыя кнігі ўжо не знойдзеш у кігарні. Другая літаратура падоўгу стаіць на паліцах, царпалы чаканчы, пакуль пакупнік зверне на яе ўвагу. І калі чытаць не паможа прадавец, гэтыя кнігі праз пэўны час аказваюцца на... складах ці так званых «падсобках». А яшчэ часта бывае так, што з-за нейкай аб'якаваасці кнігі з друкарні апазую трапляюцца на склад, дзе іх нават не распакуюць... Міналі гады, і на складах утварыліся цэлыя кніжныя горы.

Так званыя «звышнарматыўныя рэшткі» ў сістэме Упраўлення кніжнага гандлю ўдзяляюцца сёння спраўдлівым нашчасцем. Яно балога адбываецца на эканоміцы аблігандляў, ды і дзяржава церпіць вялікія страты ад такога неразумнага гаспадарання. А хто падлічыць той маральны ўрон, які церпіць савецкі чалавек, калі яму адмаўляюць у кнізе, што ляжыць на складзе?

І па сённяшні дзень Упраўленне кніжнага гандлю (на чале С. П. Пугачова) не прыняло дзейных мер, каб хоць бы разабрацца ў нетрах кніжных складаў. Наадварот, даводзіцца гаварыць, што «звышнарматыўныя рэшткі» літаратуры растуць, склады разбухаюць ад кніжных завалаў.

Праўда, знаходзяцца людзі, якія смела кідаюцца на даследаванне складскіх нетраў. Вось асартымент Полацкага кніжнага магазіна (дырэктар Г. Міхайловіч) ужо некалькі год узабагачаецца за кошт усё той жа «складскай цаліны». Тав. Міхайловіч камплектуе спецыяльныя бібліятэчкі, паведамляе аб сваіх знаходках пакупнікам. Есць у Мінску кіяскар М. Барбараш, добры знаўца кнігі, улюбёны ў сваю справу чалавек. Дождзі ідзе, мянеціцца на двара, а яго заўсёды знойдзеш на сваім рабочым месцы. Штомесячна ён адзі прадае на 4—4,5 тысячы рублёў кніг. Ды гэты ж план нашых кігарань, дзе працуе чатыры, а то і шасць

чалавек. Цікава, што прадае Барбараш галоўным чынам літаратуру выдання мінулых год. Першыя крокі зроблены і ў Брэсцім аблігандляў, які за мінулы год аменшаву рэшткі залежаў кніг на дзве тысячы рублёў. Астатнія ж аблігандляў 1963 год закончылі са значным перавышэннем кніжных запасаў.

Вядома, нельга сказаць, што ўсе нашы аблігандляў працавалі ў мінулы год дзеянна. За 1963 год па сістэме Упраўлення кніжнага гандлю прададзена кніг у розніцу на 4,952 тысячы рублёў, Гэта на 367 тысяч рублёў больш, чым у 1962 г. План выкананы на 103,3 працэнты. Добра, што ўсе нашы аблігандляў перавыканалі план рэалізацыі кнігі ў розніцу. Мінскі аблігандляў, напрыклад, прадаў за мінулы год літаратуры на 2,234 тысячы рублёў. Значыць, 45 працэнтаў плана продажу літаратуры ў розніцу па рэспубліцы падае на плечы рэспубліканскага кігараня Мінскага аблігандляў.

Атрымліваюцца нейкія накіраваны: з аднаго боку, планы рэалізацыі літаратуры перавышваюцца, а з другога — растуць кніжныя запасы на складах. У чым жа справа? Гэтыя пытанні моцна хвалявала многіх працоўнаў, якія выступілі на нарадзе работнікаў Мінскага аблігандляў. Намеснік дырэктара Цэнтральнага кніжнага магазіна Ул. Годас, дырэктары кігарань № 1 і № 13 М. Лімары і Л. Сарочкін, кіяскар П. Хрыстаўраў, старшыня савета сяброў кнігі пры магазіне навукова-тэхнічнай кнігі прафесар М. Меражынскі, загадчык магазіна «Кніга-пошта» М. Афанасьеў і іншыя імкнуліся знайсці прычыны, чаму літаратура асыдае на складах.

Першае і відавочнае — гэта найменне правільна скласці заказы на новыя кнігі. Уся буда тут у тым, што магазіны робяць гэта, як правіла, у адзіночку, не раіцца са спецыялістамі, і таму ў заказах на кнігі шмат суб'ектыўнага, выпадковага і нічым не апраўднага. Прадаўцы не вывучаюць попыту

на кнігі, не консулююцца з бібліятэкарамі, вучонымі, настаўнікамі, інжынерамі, рабочымі, работнікамі навуковых устаноў. Гэта прызначаюць і самі работнікі магазінаў. Наведанне попыту на кнігі часта прыводзіць да таго, што патрэбнай кнігі магазіны заказваюць мала, а іншы раз — многа.

Ды і афармляюцца заказы вельмі часта ўсплываю. Адзіны крытэрыў пры гэтым невялікая ачынак выдываецца ў «Тэматычным плане». Што, напрыклад, могуць даць такія аналізы на кнігі, калі яны як дзве кроплі вады падобныя адна на адну?

Самы сур'ёзныя дарок траба зрабіць тым работнікам прылаўка, якія пагардліва ставяцца да рэспубліканскіх выдываеццаў. Часта даводзіцца чуць скары чытачоў, што ў мясцовых кігаранях няма многіх твораў беларускіх пісьменнікаў.

Прапаганда беларускай мастацкай кнігі прывядаў сваё выступленне старшыня Саюза пісьменнікаў БССР П. Броўка. Ён падкрэсліў, што беларуская літаратура завывала любові і прызнання сярод чытачоў нашай неабсяжнай краіны. У рэспубліцы працуе намала шчырных і ўмелых прапагандаў гэтага кнігі. Іх добрыя справы і вопыт заслугоўваюць усялякай падтрымкі і шырокага пераймання. Разам з тым, ёсць яшчэ кігарань прылаўка, якія аб'якава ставяцца да прапагандаў кнігі. Нядаўна П. Броўка атрымаў пільна ад вучня 11 класа Мазырскай школы аб тым, што ў іх горадзе няма зборніка паэта «А дні ідуць...» Таяка сігналы паступаюць з Гродна.

— Я не веру таму, каб гэтай кнігі не было — гаворыць П. Броўка. — Яна ёсць. Але мяне крыўдзіць і абуряе, чаму яна ляжыць на складах, а ў кігаранях яе няма.

Афарміць кваліфікаваны заказ на новую літаратуру можа чалавек, які добра ведае кнігу. Тым ведае ў сістэме Упраўлення кніжнага гандлю працуе многа выпалковых людзей, якіх шукаюць сабе найбольш зручнае месца і да па-

ступлення на працу ў кігарню ці ў кіёск павялілі ў дзесяці, а то і больш арганізацыях. Таму гэтыя «летуны» і не трымаюцца доўга на адным месцы. Правільна выказваўся прапанова — браць у магазіны выпускнікоў сярэдніх школ, якія нідзе не працавалі і вучыць іх на месцы, за прылаўкам. Час Упраўленню кніжнага гандлю сур'ёзна заняцца вучобай работнікаў прылаўка, іх выхаваннем, распаўсюджаннем перадавога вопыту. Хто з кніжных работнікаў нашых аблігандляў ведае пра вопыт Полацкага кігараня ці таго ж Барбараша? Можна смела сказаць, што ніхто.

Заказы магазінаў кантралююць таварознаўцы аблігандляў. Яны ўносяць свае папраўкі. У выніку гэтых «паправак» Мінскі аблігандляў скараціў заказы магазіну № 13 па філматывыдываеццаў, дзяржбудоўвыдываеццаў і дзяржэнергавываеццаў, чаго ні ў якім разе нельга было рабіць. З другога боку, таварознаўчая група аблігандляў паставіла ў магазіны літаратуры, якія ніяк або зусім не закарвалі, ці заказвалі ў значна меншай колькасці. 1

На нарадзе гаварылася таксама аб рэкламе. Цікавы эксперымент у вывучэнні дзейнасці рэкламы на кнігі правёў Цэнтральны кніжны магазін. Ён прапанаваў сваім актыўным пакупнікам анкету, у якой былі заданыя пытанні: адкуль пакупнік даведаўся пра новую кнігу — з рэкламы, ад прадаўца, з вітрыны, па радыё, з газет і г. д. і большасць адказаў была: «Ад прадаўца і з вітрыны». Між тым, Упраўленне кніжнага гандлю пакуль яшчэ мала зрабіла, каб наша рэклама была яркай, малюўчай і давала плённыя вынікі. Кніжка гэта духоўны скарб народа. Тэраж кнігі, якая і сёчасовае іе распаўсюджванне — гэта вялікая палітыка. Пра гэта не павіны забываць работнікі кніжнага гандлю — важнага ўчастка нашага ідэалагічнага фронту.



Фотаплат Я. КОЛЬЧАНКІ.

ПАТРО ПРЫХОДЗЬКА САЛДАЦКАЯ ЗОРКА

Ідуць байцы ў казармы з палігона. Ім сяміцца дрэвы іней на пагоні.

Ідуць салдаты, аж гудуць іх ногі. Вярст пяць яшчэ — А там — канец дарогі.

Там іх казармы, Вунь за той гарою. Чаму ж адзі Салдат адстаў ад строю!

Глядзіць салдат — Падбег хлапчук бялявы: — Ты пакажы мне, дзядзька, Ордэн Славы!

— Ну пакажы — Не адстае, заўзятый. — Ці ён такі, Як нам прышоў ад таты!

Салдат малага Шчыра абдымае: — Пакуль што, браце, Ордэна не маю...

Прабач, мне часу Мала на гаворку. Вазмі вось лепей З мейш шпакі зорку.

Вазмі, сыночку, Напамінь, Па-салдацку Табе я зорку Адаю за бацьку.

вельмі старой, бо папера пажоўцела, злужыла, на перагібах аж пачала ламацца. Разгарнуўшы гэты шматок, я ўбачыў свой нарыс «Восем смертнікаў» і ўспомініў акадэмічнае падручкі.

Неналі я збіраўся напісаць кніжку пра Козыраўска-іх партызан, расстраляных беларускімі ітэрвентамі ў 1920 годзе. Дырэктар гістарта Пасэ даў мне магчымасць пазнаёміцца з архіўнымі матэрыяламі. Знайшоў я і жывога сведку падзей — сакратара штаба мінскай падпольнай арганізацыі Веру Пагірэйчыку. Ёй удалося забегнуць кары смерцю, але яна была да таго зняважана дэфензівай, што хадзіла з кічкам.

Мне вельмі паначвала. Пагірэйчык узабагаціла мяне матэрыяламі, якіх не было сярод архіўных дакументаў: карцінамі дзейнасці арганізацыі, жывымі рысамі людзей, іх характарамі, слоўным партрэтамі. І ведаў, калі і я зазнавалася арганізацыя, што і дзе рабіла, хто з кім быў звязаны. Ведаў, каго падарвалі ў правах і ці правале. Наступова ў мяне складалася план аповесці.

Пра маю работу над тэмай Козыраўска партызан даведаўся тагачасны карэспандэнт «Правды» Вігдаровіч. Ён напрасіў напісаць невялікі нарыс для газеты. Вось так і напісваўся ў «Правду» гэтыя мае беглыя накіды неўдзя, мабыць, у трынаццаты годзе.

Меладаў дзядзькаму Крэйчэўскаму краязнаўчага музея Міхала Мельнікава. «Сярод папер было асноўнае пагранвойска СССР Кавалева А. А., — пісаў ён, — майго земляка, па-здратнічку за-

НЕ ЗАБУДЗЕМ МЫ НЕ ЗАБУДУЦЬ НАШЧАДКІ

бітага бeryl'цамі ў сакавіку 1942 года ў сваім вагоне ў Горкім, чалавеча, які з 1925 года па розных гранах вазіў з сабою беларускія кнігі, я знайшоў выразку і вашага нарыса».

І матэрыял, сабраны мною пра Козыраўска, і рукапіс аповесці загінулі. Пра гэты нарыс я нават забыўся.

І вельмі ўдзячы таму невядому чалавеку, А. А. Кавалева, які зберагаў гэтыя беглыя накіды сярод папер аб геральцічным мінулым нашай зямлі, і асмельваюся перадаць іх чытачам.

Чыгуначны пераезд Козырава. Глухое мінскае прадмесце. Ноч. Цёмная, ціхая.

Пахіе малодой зелінінай, мюрай зямлі. Над платамі дрэлле шышэе вецце. Са станцыі Мінска сільна-тады даюцца гудзі паравозаў. Недае за трактам азіваецца сабака. Брахне, які спуджаны, і зноў — цішыня. Усё спыць.

Але два чалавекі прабіраюцца крадам: Васіль Пагірэйчык і Уладзімір Шумскі. Яны вараючыцца з задання, якое даў ім камандзір партызанскага атрада Шарагановіч: па ліні Мінск—Асіповічы рываць тэлеграфныя праводы, узрываць масты. Абодва натаміліся, прабіраюцца прыцемкам, абыходзячы сёлы, бітыя дарогі, рэпетыцыю, каб пасля, стомленым, надварожкам, а то і зусім познім вечарам прабыць зноў той шлях ад хаты да хаты, што не змог уздзяць: разнесці пошту.

Паўна, пара пазнаёміць чытача з гэтым чалавекам — Юзафам Богданам. Працуе яна сельскім паштальонам у аддзяленні сувязі Пугарышкі, што ў сямі кіламетрах ад Гродна. Жыве ў вёсцы Капіца Малая. Ад яе да горада — кіламетраў пяць-шэсць. Вось гэты шлях. І мерае Юзафа тры разы на тыдзень туды і сюды. Чаму? Ды таму, што яна спявае ў ансамблі «Нёман», спявае вусь ако амаль дзясць гадоў, з перагата дзя нераджыня гэтыга каледжы, вядомага цяпер не толькі ў рэспубліцы.

ВОСЕМ СМЕРТНІКАЎ

усё больш па кустах ды карчэў.

Пагірэйчык — уся сям'я падпольчыкаў. Ваўна — машыніст паравоза. Гэта вельмі зручная прафэсія: бываюць у дарогах, а перадаваў загады партызанскага атрада, прывозіў весткі. Сястра Вера — сакратар штаба. На яе абавязку было трымаць сувязь з Баранавічамі. Карыстаючыся правам бясплатнага праезду па чыгуначцы, яна перавозіла туды літаратуру, інструменты, адтуль — зброю.

Але галоўным падпольчыкам у сям'і лічыўся Васіль. Негледзячы на свае дзевятнаццаць гадоў, ён ужо ўзровень у баях супроць Калчакі, быў у падпольнай арганізацыі, што змагалася супраць Сямёнава. І ў мінскай падпольнай арганізацыі стаў памочнікам начальніка падручкова адрэда. Спаконым, маўклівым, заўсёды як бы нечым задуманым, ён ніколі не выклікаў падозронасці, што займаецца такой небяспечнай справай.

Не выклікаў падозронасці і Шумскі. Селінін з Калядзіч, сіпцы, паміроўны, веча на людзях у сваёй фасоністай шапачцы, напятай пружынкай у доўцы, каб дзяржата стаяла, у сівым французі, перааробленым з шыняля, ён таксама быў пры падпольным аддзеле: закуліў зброю і вёў адтэцкую.

Яны ішлі агародамі. Каля сядзібы Пагірэйчыкаў развіталіся.

— Будзь здароў, Уладзімір.

— Добрай ночы, Васіль. Папытай у Веры, можа, што прывезла з Баранавіч, дык трэба дзе перахаваць.

— Заўтра пабачымся, скажу. Шумскі пайшоў далей, а Васіль пералез чэраз паркан, адчыніў вяснічкі ў двор. Каля хаты пастаяў, па прывычцы прыслухоўваючыся, чым жыве ноч.

Вельмі хачелася спаць. Асцярожна паступаў у акно.

Спаў ён моцна, але ўражаны дна ўсёс час урываўся ў сон. То знікне праводы на слухах, то скала фурманка і нечыя брагала ў возе. А тады пачалі быць і бубен. Ён і ён нехта ў бубен, і ўсё мацней і мацней. Прачынаюцца, Васіль чуе, што гэта б'юць прыкладзі ў дзверы, і чутны раз'юшаныя галасы.

— Псы краў, адчыняй!

Пачынала світаць. У вокны відно, што на вуліцы салдаты. Многа салдаў. Яны ходзіць па чужых дварах, на некага замахваюцца, але яны больш ціснуча каля сваіх палат. Палачы дзеці, галосы матні. Паганяючы прыкладзі, трое вядуць Міленту Процака, тэлеграфіста, адзетага ў форму, але без шапкі, і Вячаслава Васільскага. Васільскі хваравіты прынуты, бо на фронце быў атручаны газамі, а ў дзесяціх вывагадае пад Пятэргардам пераламаў ключычы і яго не папавіўся. Далей, у цеснай кучы, абкружанай салдатамі, стаіць куч-

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

РАЗМОВА АБ ПРАПАГАНДЗЕ КНІГІ • ПОДЗВІГ НЕ ПАМІРАЮЦЬ І НЕ СТАРЭЮЦЬ • ТВОРЧЫ ПАРТЭР АРТЫСТА • СЯРОД КНІГ • АПАВЯДАННЕ А. МАРЦІНОВІЧА • У ПОЛЬСКІХ СЯВРОУ



Маразы, але аматараў кнігі яны не палюхаюць, калі павяліцца аўтарства. Фотааказваецца М. Міноўска зноў такі імправізаваны кніжны «мікраірмаш» на вуліцы Даўгабродскай у Мінску.

М. С. ХРУШЧОЎ, А. І. МІКАЯН, М. В. ПАДГОРНЫ АГЛЕДЗЕЛІ ПРАКЕТ ПОМНІКА Т. Р. ШАЎЧЭНКУ

У сувязі з 150-годдзем з дня нараджэння геніяльнага ўкраінскага паэта Т. Р. Шаўчэнка ў Маскве будзе ўстаноўлены помнік вялікаму кабару. Манумент вырабоўца па праекту скульптараў М. Грышчэка, Ю. Сінкевіча, А. Фужэкі, архітэктараў А. Сніцарава і Ю. Чакавіка.

19 лютага таварышы М. С. Хрушчоў, А. І. Мікаян, М. В. Падгорны наведалі скульптурны цэх Міністэрства культуры СССР, дзе ўстаноўлены мадэлі манумента, і агледзелі іх. Тлумачылі дэталі аўтары помніка і кансулянт-архітэктар Н. К. Іванчыка.

Праекту манумента была дадзена станоўчая ацэнка. Апрача таго, была агледзена ўстаноўленая ў цэху мадэль помніка «Паўстанне на брацкіх «Паўстанцы» (аўтары — скульптар В. Багдану і архітэктары Ю. Лапінін, М. Волкаў). Гэты помнік мяркуецца ўстаноўць у горадзе Адзэс.

Праекту манумента прысутнічалі міністр культуры СССР К. А. Фурыцава, першы сакратар МГК КПСС Н. Г. Ягорчыч, старшыня выканкама Масквеца В. Ф. Промыслаў, таварыш прадстаўні Савета Міністраў Украінскай ССР пры Саўеце Міністраў СССР Ю. І. Дуднін і іншыя.

Пасля агледу праектаў адбылася гутарка з кіраўніком Масквеца аб развіцці і ўдасканаленні транспарту. Таварыш М. С. Хрушчоў выказаў пад праную аб будаўніцтве манарыхавых дарог у Маскве, Крыме і на Каўказе — у раёне Сочи, Гагры, Сухумі і возера Рыца. ТАСС.

ЯЕ РАДАСЦЬ І УЦЕХА...

сілы прымушаюць яго ахвараваць часам вельмі многім — адпачынкам, сям'ямі, кігамі, спакоем у сям'і (сустрэка ў апошнім) — дзеля песні, дзеля танца!

Меладаў дзядзькаму, сарамліва чыравоцкі, звычайна адказвала так: — Люблю спяваць...

Або: — Люблю танцаваць... Памятаю, малады мужчына пакартаваў: — Жонка прыцігнула. Яна сама тут танцуе. Вось і патрабавала. Гэта, кажа, лепей, чым пацігнаць куды-небудзь са сваімі сябрамі.

Больш за ўсё пры сустрэцы і гутарках з аматарамі самадзейнай сістэмы мяне ўражвала іх самахварнасць. Прызнаюся, я доўгі час не мог зразумець, што прыняло чалавеча на сцэну, якія душэўныя

жа вялікай павіна быць гэтая патрэба, калі яны прымушае чалавеча рабіць падзвігі. Подзвіг, бо інакш я не магу назваць вольнае.

Тры разы на тыдзень чалавек ідзе на рэпетыцыю пешу за пяць — шэсць кіламетраў у дождж, мароз, завіруху. Чалавек працуе паштальонам, значыць, перад гэтым зрабіць ад хаты да хаты добры круг у дзвядцят кіламетраў. Гэта — у будні дні. А ў нядзелю, калі рэпетыцыя праводзіцца ў дзень Трэба іці, а начальства значыць нічога не хоча: ты ж на рабоце. І кожную нядзелю паўтараецца каторы ўжо год адно і тое ж: просьбы, ўгаворы, аб'ячаны і з аднаго боку; крыкі, нервоўнасць, пагрозы — з другога. Чалавек усё ж прыходзіў не

стварэе ў Гродна новы калектыв — цыярэні «Нёман». Пейшля туды. І вольна з тае перы спявае ў «Нёман».

Юзафа — не салістка.

У самадзейнасці Юзафа Богдан удзельнічае больш дзясці гадоў. Яшчэ ў пачатку другіх годзе ў вёсцы Пугарышкі, у калгасе «Гарсія», пачаў працаваць хор, якім кіраваў выкладчык музычна-педагагічнага вучылішча, заслужаны дзяля культуры рэспублікі Павел Александровіч Радзіліці. Юзафа спявала ў гэтым хоры. Кіраўнік заўважыў голас дзядзькіны, займаўся з ёю, вучыў, падказваў. Так прайшоў каля двух гадоў. А пасля Павел Александровіч цяжка захварэў і не змог прывядзець у Пугарышкі. Хор распаўся.

Але без песні Юзафа ўжо не магла. Не дазваляла тае патрэба голас Юзафы. Але, калі я размаўляў з ёю, а хор працягваў рэпеты-

цыню, мне здаўся, што ў ім нестала яе голасу. Нежа, паўтараю, так толькі здаўся, але хормейстар ансамбля А. Валынчык сказаў пра Юзафу:

— Спаўня дзядзька. Дарма што не салістка. Наш вэтэран. Старанная, уважлівая і чалавек харошы.

Пра сабе ж Юзафа сказала зусім каротка: — Скончыла сем класаў. Працавала ў калгасе. Цяпер — паштальонам. Муж трактарыстам быў, памер. Жыву з бацькам і маці. Вост так: жыву, працую, спяваю ў «Нёман»...

У заключэнне дадала: — Апошняя — самае дарагое. Тут мая рададэсць і ўцеха.

Гэта, мусіць, сказана не горш, чым — «патрэба душы».

М. ГІЛЬ.

АБ ДОБЛЕСЦІ, АБ МУЖНАСЦІ, АБ СЛАВЕ

На з'яўленне рэспублікі праводзіцца паназ чынафілмай, прысвечаных Савецкім Узброеным Сілам.

Гледачы ўбачыць зноў «Алісандра Пархоменку», «Баладу пра салдату», «Чалава», «Бясмертны гарнізон», «Аповесці палымных гадоў», «Лічбы жураўлі», «Лёс чалавеча», «Іва-мала дзівіцца».

На з'яўленне выпушчана новая мастацкая кінааповесць «Я твайго параста» кінастудыі «Масфільм».

Пазнамяцца гледачы і з хранікальна-дакументальнымі філмаймі

мінулых гадоў: «Апаўдненне пра Міхайла Фрунзе», «Яго звалі Фёдар», «Суровыя памцы», «Легендарны кабары», «Школа герою», «Сын салдату», «Герой Брэста», «Яны ўзялі сцяг перамогі».

Пра нашую граніцу, пра маладых воінаў-пагранічнікаў, якія ахоўваюць спакон, працу і шчасце роднай зямлі, расказвае новы дакументальны філм «Закон граніцы», выпушчаны Ленінградскай студыяй кінахронікі.

Р. ЗАЙЦАЎ.

Той мне расказвае аб працы.
А той — ітымым свой сакрэт.
Далому не карціць вяртацца:
Палетні, луг — мой кабінет.

Капа, грудок — мой тоўт рабочы,
Зымае стому пільны раці,
З гераімі я зыцца хочу,
Нібы з ракою разучу.
(«Свой дзень і пачынаю рана».)

Жаданне пахальнае. Спраўды,
каму не хочацца ўспрымаць рэ-
часнасць з першых рук, зліцца са
сваімі гераімі душа ў душу, ве-
даць іх патаемнейшыя думы? Усё
гэта бяспрачна. Мы верым шчы-
раму намеру паэта, і тым не
менш нешта насцярожвае. Што ж
імяна? Бянтэжыць некалькі ста-
рамоднае супрацьстаўленне па-
трыярхальных калёс легкавой ма-
шыны. Уласна кажуць, у жыцці
такой праблемы не існуе. Прамем
пакуль што гэта за агароўка аўта-
ра і паслухае давай яго споведзе
аб пакутах творчасці. Разумоўчы,
што адначасна нават самага натхні-
лага, суверэна мала для таго, каб
стварыць паэтычную рэч, ён пры-
знаецца:

За вечар скрамасем аловак,
Аж пот на лубе выступіла,
Злізала апыльчаныя слёзы —
Ты ж сваёе думкі шуміла.

(«Крыніца вершы не з'яўца».)

І тут ні ў чым не запырчым
паэту. Пісаць, нават выдатна ве-
даючы матэрыял, — цяжка. Мала
узброіцца фактамі і назіраннямі,
мала ведаць сваіх будучых гераюў
паіменна і ў твар, — трэба знайсці
і адноставіць пэўную занаме-
ранасць, тэндэнцыю жыцця, ра-
зума выкарыстаць накоплены ма-
тэрыял. Вось чаму мы са спау-
ваннем прымаем і такую аўтар-
скую дэкларацыю, дзе ён абяцае:

Калі спяваць — на поўны голас,
Касіць — у саянне гнянь прако-
с...
(«Спаюю не люблю танго».)

Такім чынам, Паўлюк Прануза
бачыць свайго гераю ўжываючы
паэму, поўным нерастрачаным сі-
і прыяўле гатоўнасць паказаць яго
нам. Нават у анатацы падкрэсла-
на, што «Прычыны гераю кіжкі —
чалавек няўрымслывы, прагны да

Трэцяга ліпеня споўніцца два-
ццаць год з дня вызвалення Мінска
ад фашысцкіх захопнікаў. Два-
ццаць год...

Танк, што першым уварваўся ў
горад у той спякотны дзень, стаіць
на высокім пастанце калі ак-
ругавага Дома афіцэраў, і мой
брат — хлопек 1944 года нара-
джэння — фатаграфуе на фоне тан-
ка сваіх сяброў. А я, калі гля-
джу на адымак, бачу другі танк і
другі ліпень — ліпень сорак перша-
га...

На чацвёрты ці на пяты дзень
акупацыі, калі на ўсходзе заціха-
ла, аддзяленне канадацаў, у горад
з боку таварнай станцыі ўварваўся
цяжкі «КВ». Ці танкісты не веда-
лі, выбіраючыся з акружэння,
што Мінск захоплены ворагамі, ці
была ў іх адчайная надзея прар-
вацца на Маскоўскую шашу, ці
свадомна пайшлі на верную смерць
на вачах у людзей, каб са са-
мою гэтай смерцю ўдзячыць іх
веру ў перамогу, такую дэлякую ў
задымленым ліпені сорак першага
года...

Танк дайшоў аж да Камароў-
скіх развіл, і тут яго, нарэшце,
падбілі. Грозны і бездамажны,
ён стаў пасярод Камароўскай
плошчы, насупраць Істыгута фіз-
культуры, і жоўтае полымя лізала
яго браню. Яго нямела акружаў
натоўп салдат. І раптам увесь гэ-
ты натоўп адрываўся ў роўны
бай — танк зароў зрушыўся ў
месца. Але ён праішоў усю не-
калькі метраў і ўзвысіўся, чорны
дым завалоўваў плошчу. Немцы
чамусьці не стралялі. Насцярожна-
чыя, пахмурныя, трымаючы аўтама-
ты панагортае, яны моўкі гляде-
лі, як уздыгае ўсім корпусам
магутная машына.

Нечакана над уваходам у Істы-
гут фантэзеры загрымелі радзё-
рэспрадуктар: «Ахтунг! Ахтунг!
Шпрых ды шпортакадэмі! Але-
сольдатын геен мітэгэссен!» (Ува-
га! Увага! Гаворыць спортакадэ-
мі! Усім салдатам іці абедаль!)
Голас з рэспрадуктара ўзрушыў
здранівельнасць немцаў. Яны зага-
варылі, закрыкалі, засмяліся. Неў-
забаве калі танка засталіся толь-
кі два аўтаматычны. Праздзілі
міма артылерыйскія ўстаноўкі і

грузавікі. Салдаты, што стаялі ў
грузавіках, гарлапанілі «Лілі-мар-
лен», час ад часу які-небудзь лег-
кавы аўтамабіль гармазю каля аў-
таматчыкаў і афіцэра, высуваючы-
ся з кабіны, нешта распытаў у
іх. Выслухаўшы адказ, ён з хвілі-
ну глядзеў на танк, над якім усё
слабей курыўся дымок, весела ляс-
калі дзверцамі і ехаў далей. Бяс-
хмарнае бланкітае неба злілася
маторам «юнкерсаў» і «месерш-
мітаў». Гармата танка цалілася ў
іх — маўкліва, нерухома, самог-
на...

Гэты танк — правобраз нашай
перамогі — прастаў на Камароў-
скай плошчы амаль усю ваіну.
Цяпер на тым месцы летам шуміць
лісце маладога бульвару і
цітуць каны, а сама плошча но-
сіць імя Якуба Коласа...

Калі гэтай плошчы, на былой
Камароўскай, прайшло амаль усё
маё кароткае дзяцтва. Адсюль
пайшоў у партызаны, сюды вяр-
нуўся ліпенскім днём сорак ча-
цвёртага года з трафейным карабі-
нам з палымі, у падраных да-
шчэнтку ботах і смелым адымак,
так-сяк перашытым з імяната
мундыра. Я перайшоў да спаданна
сваёй татка і да таго месца
са днём на маіх вачах павецілі
першыя падпольчыкі Мінска. Я
не ведаў імянаў ні танкістаў, ні
тых, хто захлынуўся тут у вара-
жай піль. Але і ты і другая мелі
непароднае дачыненне да май-
го лёсу — лёсу савецкага падлетка
з акупіраванага горада. Герачына
гібель танка была першым уба-
чаным мною эпізодам ваіны, жы-
вым, жорсткім, спраўдзімым, а не
вычытаным у кнігах. «Стаяць на
смерць» — гэта былі не гучныя
словы, а рэальны ўчынак, якому я
сам быў сведкам, і ўчынак яго
забіваў страх. А тыя, хто лавешы-
ны быў тут, на Камароўскай пло-
шчы і на Цынянскай вуліцы, і ў
сверы Купалы, і на плошчы Сва-
боды, і на Грушаўскім пасёлку, і
на Чарвёўскім рынку, — павялі
мяне самага і тысячы іншых, і

ужо схавалася за лесам, але яшчэ не сця-
мела. Размясцілася — як заўсёды ў кожную
хату — аддзяленне. Нашаму аддзяленню
выпала самая крайняя хата, за якой амаль
разу пачынаўся невялікі поплаў, а там —
і рака. Хата была старая, нізкая, здавалася,
што яна ад даўняці ўгрузла ў зямлю. Палі-
шчы да хаты, мы расчаравана сымніліся.
Камандзір аддзялення прайшоў пайшоў у хату
дэзеля фармальнай вестліваці запытаў у нас
падароў дазволу на пацел, хоць вядома было,
што ніхто не адмовіць, а калі б і знайшоўся
хто адмовіць, дык заняў б хату самі. Неа-
давольны, мы пачалі аглядацца і перамаў-
ляцца, ці не лепш асталывацца ў яким-не-
будзь гуме. Гума не вядла, было, ды і
камандзір аддзялення, выйшаўшы з хаты, па-
даў голас:

— Марш, марш! Умыцца! Падрыхтавацца
да вачыра! Кухня даўно ўжо чыстае...

Голас камандзіра і асабліва напамінак
пра кухню падзейнічалі на нас рэзка і
хутка. Мы зайшлі на двор праз вузкую бра-
мку ў нізенькай агародзі, саставілі вінтоўкі
ў козлы, пазнімалі скарці ды ранцы.

Неўзабаве з хаты выйшла дзяўчына з вё-
драмі ў руках. Дванаццаць пар вачэй сустра-
лі яе. Яна ўсміхнулася, і навузна, ніхто з
нас жо не шнадаваў, што нам выпала та-
кая бедная хата.

Мыйцеся, хлопчыкі, — сказала яна,
паставіўшы вядра на мураву. Другое вядра
было пустое, і яна трымае яго ў руцэ.
Ну, тут да мышцы было, мы ўраў абсту-
пілі дзяўчыну, кожны гаварыў нешта сваё —
хто жартаўлівае, хто сур'ёзнае, хто пільчот-
нае; сярэд нас, дванаццаці, былі людзі, злат-
ныя на рознае. Усе мы былі, апроча аддзя-
лення, аднолькава маладыя.

Дзяўчыне, відаць, таксама цікава было
паглядзець на кожнага з нас, і яна круцілася,
рагавала на кожныя словы. Здавалася, яна
не магла не ўсміхацца, будучы сярэд людзей.

дзевяны... Што ж, мы гатовы і
выдавецкую стандартную атэста-
цыю кнігі прыняць на веру, пра-
чываючы цікавыя звесткі з не-
паўторна цікавымі людзьмі, з ка-
ларавымі натурамі, якія некалі
дзівіліся з аўтарам сваімі клопа-
тамі і радасцямі.

Возьмем «Дачку». Васковы
дзяўчыка, чалавек у галах, засму-
ваў без дачы і — «на сватанні
пехато» прыдзігаў у горад. А
дачы няма ў інтэрнаце — яна
на будоўлі. І вось ён, добры і
тропік дзякаваць, шукае роднае
дзіця «на будоўлічым аб'екце».

Дзяўчыта з песнямі тынкуец,
Выходзіць песню юнакі
А ён, уручыны, блудзе:
— От довай не знайду дачы.

Колькі тут не ўяўнага, а са-
праўднага падтэксту! Дачка, што
нібы растварылася ў рабочым ка-
лельце, — як гэта добра! І нека-
асобліва акаявае перад вачыма па-
парама вялікай будоўлі, калі чы-
таеш па-сямейнаму ітымому сцэ-
ну.

Патэтычныя падарожжы прывялі
Паўлюка Пранузу і да лесніка,
таксама чалавека, шчырага, які
кожнага, хто ні зайшоў бы да яго
ці днём, ці ноччу.

Пра жыццё, пра быццё распытае,
Пачастуе духмяным мадком.

а ў адзіноце глядзець на дарогу,
якую тры сыны ў партызаны пай-
шлі. Верш гэты мог бы стаць
большай удачай аўтара, калі б
быў напісаны з адпаведным душэў-
ным тактам: паэт паспяшаўся ска-
заць за героя тое, аб чым той сам
нікому не гаворыць.

Прысмак фрывольнасці яўна не
пасуе здароваму па настроі вершу
«Шуцьце мне...» Каласнік пазнае-
на на курорце з льяноводкай і
камбайнеркай, яны шуцьце яму
пэўны, абяцваюць прыехаць на
агледзіны калгаса, хоць і жыўчы
не блізка — адна пад Растовам.

Як з матчынай далоні, з цёплай
Юнак буханку аржаную ўзяў,
Пакуніны сурова пазірлі:
Давесак пухляк, заласціты ўпаў.

Колькі казённасці ў гэтых «па-
куніках», якая непатрэбная «за-
лісткая пухлякасць» у дачыненні
да хлеба! Але паслухаем далей.
На сімну выходзіць стары:

Аж закіпела на думцы ў старога,
Ён бліснуў, як маланкаю, вачмі,
І паназаў рукою на падлогу,
Ды стрымана: — Учынак, паднімі.

Залішне наэлектрызаваны дзед
яна праіграе перад хлапечай
наўнай бесклапотнасцю:

Юнак падняў давесак і смеяцца:
— Такой выдзі Акраец з рукі ўпаў...

Дзед ні ў чым не перакаяў хло-
па, а нас — аўтар, бо пафарна
сентацыя, правільная сама па
сабе, але не абумоўная псіхалагі-
чна, павісе ў паветры:

Акраец хлеба! То ж кавалек сэрца,
Чыйгосць сэрца лёдаў не растапаў...

Ліст чытае: — Добры дзень,
Таварыш! —
Без лірызма. Афіцыйны тон.

А калі — з лірызмам? А калі —
не аўды афіцыйны тон? Значыць,
дрэнна? Ці не пыхаеся мяншчэ-
нам ад такой «добрапрыстойнас-
ці»?

Аб дбайнасці да зямлі, аб павзе-
да да яе найвышэйша дару —
хлеба — паэт прымерваўся ска-
заць у вершы «Давесак». Паўлюк
Прануза хацеш тут сутыкнуць
два супрацьлеглыя погляды, наста-
ўніцкі ў цэнтры твора бесклапот-
нага падлетка і старога чалавека,
што зведваў на сваім вяку голад і
нястачы:

І вась дамджынікі закіпалі,
Бы плушаняты, каласы.
(«На полі».)

І на крыгах — уласныя паромы —
Ад'ядрае цыкутка зма
(«Крыжкі вясны».)

Увагі гарлачыкі голыя,
Велія талочка-папалкаў.
(«Вясняныя возера».)

Уранку возера дыміцца,
Спаборнічаюць раўчухі:
(«Вясновае».)

Прыведзеныя радкі — жывое і
ўласнае, што засталася ў творах
паэта. Яны магл б стаць зярнят-
камі, з якіх прарастае мастацкая
думка, але захлынуліся ад «во-
бнаў» затхласці і згубіліся ў гу-
шчарах метафарычнага пустава-
ства. Не хочацца верыць, што імя-
на Паўлюку Пранузу аўтару
«Дачкі», належачы строгі:

Смыліся чорныя дзве хмары
Як два варожыя палкі.
На небе грым загансдарыў,
Маланка бліснулі кіпкі.

І кроплі шротам білі ў дрэвы,
У шмы, ў жалезны дах.
З узгорка вяснымі напелем
Зайрада бурная вада.
(«Сыліся чорныя дзве хмары».)

Безадноснасць да рэальнага
жыцця, мінімум творчай фантазіі
бездазнейна абскрылі таксама
вершы «Сасонка», «Лісны ас-
лак», «Жыцьце любію каля чыгу-
ны», «Вясёлы музыкант», «Родныя
мясціны», «Дарога на возера Сві-
цязь», «Зося», «Удава», «Рая-
на газета», «Партызанская кры-
ніца», «Жаваранак», «Раніца ў

Сяпан Гаўрусёў.

І. САВІЦІ.

Злізаныя словы, якіх так асцера-
гаўся паэт, каварна падлізвалі
яго і паланілі. Было б не страшна
бачыць у гэтым выпадку выкло-
чэнне, але, на жаль, падобныя не-
чаканасці становіцца звычайнымі
амаль ва ўсіх астатніх творах.
Паэт нібы ішоў па ранішнім лугу,
збіраючы сіпільныя кветкі, спа-
кусяўся заманілівымі кветкамі і,
трацічы раўнавагу, пачаў балан-
саваць, штохвіліна аступіўся ў
халодную багун аджыўшай мета-
фарычнасці. Вось ён ішчэ адчу-
вае пад сабой надзеіны грунт:

І вась дамджынікі закіпалі,
Бы плушаняты, каласы.
(«На полі».)

І на крыгах — уласныя паромы —
Ад'ядрае цыкутка зма
(«Крыжкі вясны».)

Увагі гарлачыкі голыя,
Велія талочка-папалкаў.
(«Вясняныя возера».)

Уранку возера дыміцца,
Спаборнічаюць раўчухі:
(«Вясновае».)

Прыведзеныя радкі — жывое і
ўласнае, што засталася ў творах
паэта. Яны магл б стаць зярнят-
камі, з якіх прарастае мастацкая
думка, але захлынуліся ад «во-
бнаў» затхласці і згубіліся ў гу-
шчарах метафарычнага пустава-
ства. Не хочацца верыць, што імя-
на Паўлюку Пранузу аўтару
«Дачкі», належачы строгі:

Смыліся чорныя дзве хмары
Як два варожыя палкі.
На небе грым загансдарыў,
Маланка бліснулі кіпкі.

І кроплі шротам білі ў дрэвы,
У шмы, ў жалезны дах.
З узгорка вяснымі напелем
Зайрада бурная вада.
(«Сыліся чорныя дзве хмары».)

Безадноснасць да рэальнага
жыцця, мінімум творчай фантазіі
бездазнейна абскрылі таксама
вершы «Сасонка», «Лісны ас-
лак», «Жыцьце любію каля чыгу-
ны», «Вясёлы музыкант», «Родныя
мясціны», «Дарога на возера Сві-
цязь», «Зося», «Удава», «Рая-
на газета», «Партызанская кры-
ніца», «Жаваранак», «Раніца ў

Сяпан Гаўрусёў.

І. САВІЦІ.

Няходзячы, мы ведаем пра той
нядобрый цень, што ляжаў на гі-
сторыі мінскага партызанага па-
дполля...

Добрая справа зроблена — кні-
га лягла на паліцы мінскага
не толькі Мінска, але і ўсёй краіны;
нядобра яна выйшла на рускай мо-
ве ў выдавецтва «Советский пи-
сатель».

І Кабушкіні і С. Заяц, У Нічы-
паровіч і З. Гала, Р. Смольнік і У.
Амелянко, І. Казінец і Н. Фа-
дына — імяны і, гадоўнае, спра-
вы іх і дзесяткаў іншых падполь-
шчыкаў — заняў сваё месца ў
герачына гісторыі партызанскай
барьбы нашага народа.

Дакументальная аповесць Івана
Новікава — не сухі пералік фак-
таў і прозвішчаў. Гэта — мастац-
кі твор. І чытаецца аповесць з не-
аслаблай цікавасцю і напружан-
сцю. Я быў шчаслівы за пісьменні-
ка, калі пачаў ад юнакоў, што на-
радзіліся ў дні вызвалення Мінс-
ка: «Гэта цікавей за любы пры-
годнічкі роман». Але ніякіх дэтэк-
тыўных прыёмаў у аповесці няма
— які дэтэктыў можа параўнацца
з неверагоднай праўдай самага
жыцця!

Трыццаці ліпеня споўніцца два-
ццаць год з дня вызвалення Мінска
ад фашысцкіх захопнікаў. Два-
ццаць год... На высокім пастанце
славы стаць савецкі танк, баяная
«трыццацічарка», якая першая
уварвалася ў горад у той спяко-
ты ліпенскі дзень, — ужо не пра-
вобраз, а нейміручы вобраз Пера-
могі. І я бачу, як у гэты паста-
мент славы клядзецца простая
праўдзвая кніга з грознай назвай
«Руны страляюць ва ўпяр». Кніга
пра тых, хто ў ліпені трагічнага
сорак першага не схліў галавы
перад фашыскай наваляй і зра-
біў усё, каб наблізіць дзень вызва-
лення. Гэта кніга пра вядомых і
безыменных, як тыя хлапцы, што
згаралі ў сваім танку на былой
Камароўскай плошчы і дзе цяпер
новая плошча трымае сонца на
сваіх шырокіх далонях.

Валіяцін ТАРАС.

Гэтымі дзямі ў праўдлівым Беларускага рэспубліканскага саюза
спаміваецца таварыста павылава
група беларускіх паэтаў і празаі-
каў. Гаворка ішла пра палешан-
не кнігагандлю ў вёсцы.

М. Ткачоў адзначыў, што часам
бесклапотна займаюцца тыражы
цінавы і патрэбныя кнігі, літа-
турна заленавацца на базар, не да-
ходзіць да чытачоў. П. Кавалёў
прывёў прыклады неахайнага ад-
носіні работнікаў спаміваецкай
напрацы да мастацкай кнігі, да
гандлю кнігамі на вёсцы. Па
спрабам прысутных Я. Сірыган і
А. Асіпеня расказалі аб планах
часопіса «Полымя» і «Мала-
ды». М. Аўрамчыч, М. Ванька,
В. Вітка, С. Грахоўскі, Е. Лось,
Я. Сямёнка, С. Шухавіч чыталі
свае творы.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя захады.

Намесні старшын праўдліва
саюза спаміваецкай таварыства
Т. Сірыган падкрэваў гасіям і
адначасна, што для палешанска
гандлю кнігамі будуць зроблены
неабходныя

